

СВОБОДА ДУХУ «НАРОДНОЇ ФІЛАРМОНІЇ» У КОНТЕКСТІ
СУЧАСНИХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ. РУСЛАНА ЛОЦМАН

В Україні на буремному Сході ідуть смертельні бої, земля перетворюється на чорне, випалене вогнем поле, летиться кров людська. А вона ж, як у пісні співається, – не водиця, проливати не годиться. Тому перетворюється на гіркі сльози згорьованих матерів, батьків, сестер, діточок, наречених, стискає до болю наші серця і змушує молитися до Бога, а ще – мислити, діяти, допомагати живим, але пораненим, піднімати дух воїнів, бути волонтерами, бо це народна війна, яка забирає найкращих, найсміливіших синів.

*Щира, щира Українка, може,
хтось сміється, а я справді
Україну помістила в серці!
Руслана Лоцман (Русина)*

Рух допомоги українській армії набирає дедалі більших масштабів, за деякими даними, одна третина населення України матеріально допомагає українській армії. Незважаючи на всю складність, яка існує на цей час, на підтримку армії та людей, які змушені були покинути свої домівки, культурні заходи проходять у найвіддаленіших куточках країни. Як частина культурного життя українців у таких умовах відбуваються виставки, концерти, спектаклі. Існують мистецькі проекти «Крила Фенікса», «Митці воїнам», «Молюсь за тебе, Україно», «Підтримаймо своїх», які стали досить відомими в Україні. Учасники цих проектів працюють у непростих для них умовах: у клубах і навчальних аудиторіях, у казармах і на плацу, нерідко просто

в полі. Серед таких колективів вирізняється проект «Народна філармонія», ідейним натхненником і, по суті, координатором якого є 26-літня співачка Руслана Лоцман, лауреат всеукраїнських та міжнародних конкурсів, кандидат педагогічних наук, викладач Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. При цьому, не шкодуючи свого таланту, вона була незмінним учасником Євромайдану. «Всі артисти, які побували на його сцені і проявили активну участь у тих подіях, об'єдналися і стали справжньою са-

мообороною, тільки замість зброї у нас була пісня, – згадує вона. – Для мене це не просто пісня, а молитва, яка створює особливу ауру, об'єднує людей. Хто був на Майдані, той зрозумів це повною мірою» [1]. А ще Руслана Лоцман хвилюється за долю родичів, матерів, батьків, сестер та братів загиблої Небесної сотні, про яких (маємо надію) ще не забули.

Всеукраїнська акція «Народна філармонія» як приклад громадської діяльності започаткована у квітні 2014 року. Основна мета проекту – через мистецькі заходи докласти всіх зусиль, щоб зберегти цілісність України, забезпечити мир і єднання народу, підняти бойовий дух української армії та активність вступу до лав Національної гвардії. Проект втілюється за сприяння Міністерства культури

України, Міністерства оборони України, за підтримки Міжнародного благодійного фонду Арсенія Яценюка «Відкрий Україну» та громадської організації «Коло турботи». До участі у цих заходах долучилися відомі українські митці: народна артистка України, активна учасниця проекту, легендарна актриса театру і кіно Раїса Недашківська, народні артисти України Олександр Гурець, Фемій Мустафаєв (співак кримськотатарського походження) та Гурбан Аббасов (народний артист Азербайджану та України); Володимир Талашко (відомий український актор); заслужений діяч мистецтв, композитор Ірина Кириліна; заслужені артисти України Леся Горова та лідер гурту «Хорєя Козацька» Тарас Компаніченко; учасник ансамблю українського автентичного співу «Божичі» Валерій Гладунець; гурти «Хорєя Козацька», «Тарута», «Горлиця», «ОТ VINTA» (Рівне); співаки-барди Володимир Гонський та Тетяна Володай; жонглер, чемпіон світу з циркового мистецтва Артем Хомонько; композитори, співаки-барди, історики, викладачі та студенти, журналісти Громадського телебачення, кореспонденти, активісти «Автодозору». Серед учасників концертної програми були артисти з різних куточків України: історик-лектор Валерій Ільчук з полку «Чорних запорожців» з Києва; солістка ансамблю «Горлиця» Євгенія Проворова з Кременчука; бард з Луганська Василь Лютий; студентка КНУКіМ з Василькова Саша Міськова. Близько двохсот історичних книг про славних воїнів минулого і сучасності подарував військовим Чернігівщини активний громадський діяч, публіцист і бард, активний ведучий Євромайдану Володимир Гонський. Духовним наставником групи є настоятель

Свято-Покровської парафії міста Борярка Української православної церкви Київського патріархату отець Димитрій Присяжний. Сповідіє воїнів-захисників України прямо в полі. Окроплює свяченою водою, кожному дає хрестик та іконку. Його звернення до воїнів, молитви за Україну, за мир в усьому світі, дарунки від прихожан – це сильна духовна підтримка як учасникам проекту, так і захисникам, всім, хто з ним спілкується.

Проект «Народна філармонія» стартував 5 квітня у військових прикордонних

Руслана Лоцман та Раїса Недашківська

Квіти від захисників

частинах с. Гончарівське Чернігівської області. На полігоні розташувалися дві танкові бригади, але перед очима артистів постала справжня картина нашої завідома знищеної української армії. Частина була покинута близько десяти років тому, у казармах вибиті вікна, на деяких будівлях відсутні покрівлі, вся інфраструктура знищена, солдати жили в палатках на плаці.

Саме у великодні дні з пасками та крашанками у подарунок від столичних храмів артисти виступали в Одеській і Миколаївській областях перед військовими, що переїхали туди з кримського Бельбеку та Севастополя, перед екіпажем судна «Гетьман Сагайдачний», знайомилися з моряками, які, будучи вірними присязі рідній Батьківщині, залишили окупований Крим. Із 150 військових таких залишилося 30, «але вони нам дуже дорогі, бо коли спілкувалася з

Привезли допомогу

цими мужніми людьми – важко було сказати, хто кому піднімає дух», – згадує Руслана. Бувало, ночували у солдатських казармах, тоді отець Дмитрій розмовляв із солдатами, як завжди сповідав усіх бажаних, а вранці можна було побачити, як він разом з ними підмітав на плаці. Траплялися дуже зворушливі моменти, які Руслана Лоцман не забуде ніколи: у Запорізькій області солдати бігали у степ, щоб нарвати квітів і подарувати розчуленим артистам.

Іноді командири підрозділів відмовляли артистам у виступі, мовляв,

не до концертів, але Руслана все-таки наполягала, аргументуючи, що пісня – це молитва, релакс для воїна, позитивний психологічний момент. І концерти відбуваються. У Мар'янівці в травні, згадує Руслана, їх слухали 2000 воїнів, і для когось це був останній концерт у житті. Співати перед майже ровесниками і вже інвалідами, перед тими, хто пройшов горнило війни і втратив багатьох побратимів, дуже важко, майже неможливо. Навіть хотіли відмовитися, але отець Димитрій благословив артистів, сказавши, що саме в горі потрібно об'єднуватися. Виступи починаються з хвилини мовчання, і всі, навіть важкопоранені, спираючись на милиці чи плече сусіда, встають, їм важко стояти, але якась духовна сила тримає їх на ногах – це пояснити неможливо.

Руслана згадує виступ у червні місяці в госпіталі на Дніпропетровщині, де лікувалися солдати, що вижили у боях під Волновахою. Привезли їм шльопанці, футболки, шорти, все, що потрібно у лікарні. Тоді ж артисти склалися грішми і купили пораненому Мирону з Західної України мобільний телефон, щоб він міг поспілкуватися з родиною, бо мама не знала, що він воює на Сході, не хотів, аби рідні хвилювалися. «Пізніше, коли я з ними спілкувалася, хлопці вразили мене... Один воїн сказав: «Не страшно воювати і навіть загинути, страшно бачити, коли замертво падає твій друг». Вони ще не відійшли від пережитого, не варто було лізти їм в душу і змушувати знову згадувати страшні моменти нападу терористів. Хотілося просто підтримати і подякувати їм. Я переписала імена всіх поранених, передала їх священику, щоб на кожних вихідних за них молились у церкві. Записку з іменами

захисників ми передали також у Єрусалим» [2]. Після таких зустрічей частенько їй сняться страшні сни, а мама каже, що зовсім не може спати, бо соромно, що вона у теплій постелі, а там хлопці мерзнуть в окопах.

Як ведуча концертів Руслана намагається бути розкутою, привітною, доброзичливою (насправді вона така і є), щоб максимально підтримати солдатів, дати їм життєвий заряд. І кожного разу хвилиною мовчання учасники заходу згадують усіх полеглих героїв, борців за волю українського народу в усі часи, зокрема і бійців Небесної сотні, бо тільки тепер багато з нас зрозуміли гасло «Слава Україні! Героям слава!». «І коли я це кажу – я знаю, хто ці сучасні герої незламного духу», – стверджує Руслана (3 розмови). Так, Руслана та її друзі знають, хто такі справжні герої. А ось на сайті *mainpeople.ua* в рубриці «Украинские звезды о том, кто для них герой» дев'ять із дев'яти зірок шоу-бізнесу назвали героями різних людей, крім учасників АТО, які в надтяжких умовах захищають усіх нас.

Бувають важкі переїзди, недосипання, втома, ночівля у недорогих готелях, солдатських казармах, медичних частинах, іноді в дорозі, на сидіннях бусиків. На блокпостах іноді їх дуже прискіпливо перевіряють, щоб запобігти провокаціям, які трапляються досить часто з боку бойовиків. На зароблені концертами гроші купують і розвозять бронезилети та інше військово спорядження: лопати, бензопилки, тепловізори, прилади нічного бачення, обігрівачі, бензогенератори, термобілизну, взуття, апарати для дезінфекції ран. Набралася досвіду економити і правильно використовувати кошти на бензин, харчування, готелі. За власні кошти купила 2

Солдатський хоровод

радіомікрофони і колонку, акумулятор якої 4 години може працювати без зарядки. Допомагають Руслані мама (організаційні питання) і тато (грає на баяні і читає гуморески). Збирають кошти для бійців АТО. В Ужгороді на потреби армії за 2 години волонтери зібрали 16 тисяч гривень, на Буковині – 36 тисяч гривень, у Київському будинку офіцерів у серпні місяці цього року в солдатську каску було зібрано 33 тисячі гривень, 11 тисяч віднесли до Київського військового госпіталю, решту – на допомогу українській армії. Вся робота з грішми ведеться абсолютно відкрито і чесно. Руслана записує прізвища усіх благодійників, зберігає чеки з магазинів. Вона зібрана, по-діловому відповідає на численні телефонні дзвінки, має контакти з усією Україною. А ночами приходять вірші:

*Лечу, мій світе, як на конях,
Щоб встигнуть всі стежки стоптать.
Є радість тут і перешкоди,
Розчарування і політ...
Немає краще нагороди,
Як так любить життя і світ!*

(Фрагмент із вірша)

Артисти намагаються жартувати, співати якнайбільше веселих пісень, співати на замовлення, заводити танцювальні хороводи, але все це потрібно робити дуже обережно, щоб чимось не образити чи не відчутти невчасність моменту. Руслана написала жартівливу пісню «Я люблю військових» і на кожному концерті обіцяє хлопцям, що після перемоги збере їх усіх в один великий гурт під назвою «Батальйон Маруся».

*Ой давно мене вже вдома не було,
Прилетіла, мов та пташка у село,
Та не встигла відпочити й кілька хвиль –
Заморочив мені голову Василь*

*А у Києві набрид мені Петро,
Обіцяв дарунків золота відро,
а хоч би й подарував мені мільйон,
Я втечу у свій Черкаський батальйон.*
(Фрагмент пісні. Серпень 2014 р.)

«Народну філармонію» слухали і широко аплодували у прикордонних частинах, госпіталях Чернігівської області, на Черкащині, Одещині, Миколаївщині, Київщині, Сумщині та Рівненщині. За цей час виступали у військових частинах Збройних сил України 23 областей, крім Криму та Луганської області, навіть про знедолених дітей не забували. До Дня захисту дітей представники цієї мистецької формації та отець Димитрій Присяжний зі своєю родиною з концертами та подарунками відвідували Київський обласний спеціалізований будинок дитини та дитячий будинок «Отчий дім» села Петрівське. Відспівали більше 120 концертів. Крім того, Руслана з Черкаським заслуженим народним хором (керівник – заслужений діяч мистецтв Трофименко Л.М.) відбула 10 концертів у військових частинах у Західній Україні, була ведучою та виконувала в супроводі хору власну пісню «Запалю свічу»:

*Запалю свічу над образом Покрови,
Я молю й кричу до всіх небесних сил,
Щоб у цім краю не проливали крові,
Щоб у цім краю не більшало могил.*

(Фрагмент пісні)

З 23 по 25 жовтня з групою артистів, долаючи страх бути обстріляними в дорозі (тому їхали зі швидкістю 120 км за год.), побувала у містах Маріуполь, блокпост Сартана біля цього міста, Мелітополь, Волноваха, Урзуф. Виступали перед полком спецпризначенців «Азов», розвозили благодійну допомогу, загалом відбули чотири концерти. Така собі суха

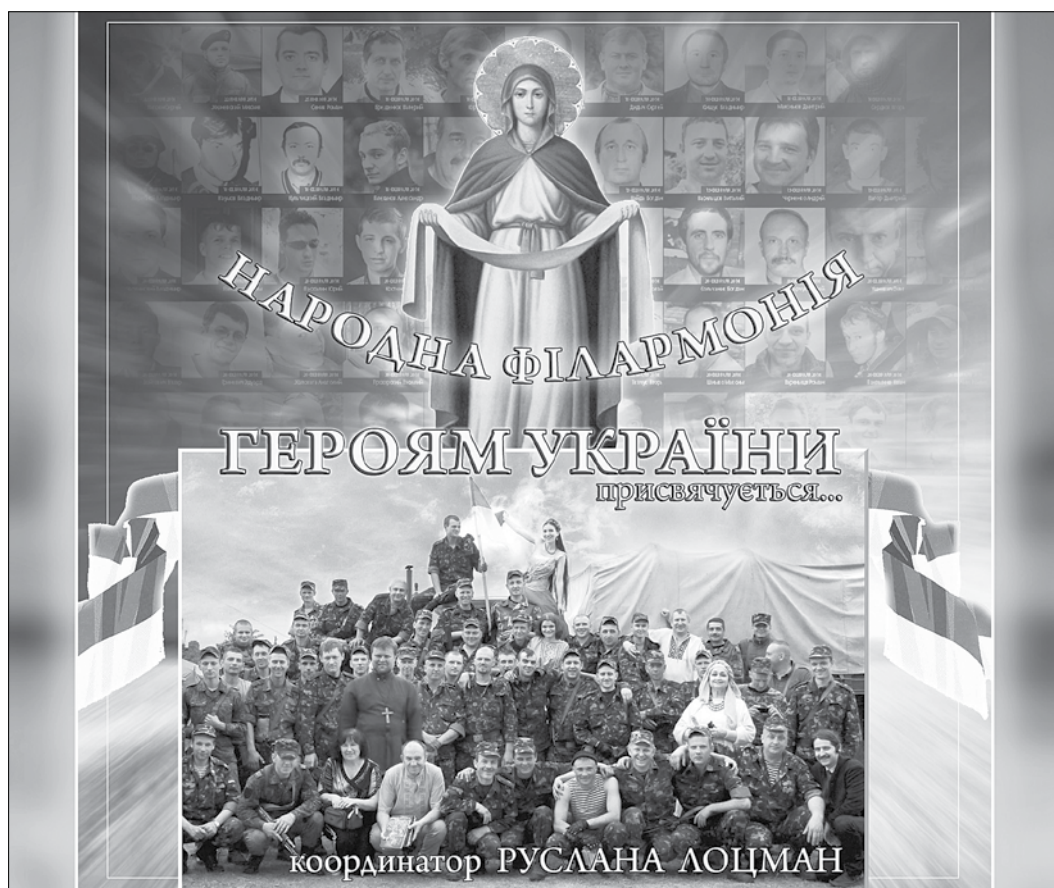
статистика, але що за нею стоїть і як оцінити цю шляхетність вчинків, незламність духу, мужність і міру відваги, цю людську доброту і одержимість тендітної дівчини з Черкащини, представника великої частини нашої золотої молоді, її відданість справі майбутньої перемоги! Їх мало показують у телепередачах, але Руслану це не обходить. Головне – діяти і творити.

Сім'я Руслани: тато Олександр Сергійович (директор Будинку культури в с. Сингаївка, що на Черкащині), мама Галина Григорівна (художній керівник цього закладу), сестра Ліля (мати трьох дітей) – волонтери. Весела, щира і відверта Руслана може домовитися з будь-ким, їй відмовити просто неможливо. Тому і знаходяться добродійники, помічники, які допомагають розвозити по блокпостах, військових частинах необхідні речі, бронежилети, каски, ліки, продукти. Особливо намагаються стати у пригоді солдатам, вихідцям з Черкащини. Душа болить за кожного воїна, бо їхні рани – це наші рани, а кожна покалічена долею дитина – наша дитина. А вдома ж у тата і мами, крім трьох Русланиних сестер, ще п'ятеро прийомних хлопців, останній з них, як розповідає Руслана, синьоокий Сергійко з'явився у сім'ї зовсім недавно і відразу пішов у перший клас. Додому у своє рідне село давно не їздила, навіть трирічний племінник-хрещеник Юрко вже забувати став, свою маму питає: «А де ота тьотя, що у неї довга коса, як мотузок? У неї одежа гарна і співає гарно».

Справді, Руслана має унікальні вокальні здібності, неповторної краси тембр голосу (учениця Ніни Матвієнко), гарну вроду, чисту і щирю душу, твердий характер, наполегливість. Весела,

енергійна, мужня і виважена, сяє оптимізмом і розумом. На свої молоді роки досягла значного досвіду сольної концертної діяльності, займається вивченням та обробкою українських стародавніх пісень. На свій шлях пісенної долі ступила з шести років, часто підкоряла місцеві та обласні, республіканські та міжнародні конкурси («Боромля 2003», «Різдвяні дзвіночки», Червоноград, 2004; «Чарівна свічка», Київ, 2007) і фестивалі («Пісенні скарби Шевченкового краю», Черкаси, 2005; «На Івана Купала», Польща, 2006; «Шевченко-Фест», «Весна-2007»); виступала на Європейському фестивалі музики у Франції

(Париж, 2008) тощо, одержала безліч найпрестижніших нагород, підносячи міжнародний авторитет української пісенної творчості. Співачка – учасниця телепрограм, зокрема музичної передачі «Фольк-мюзик» (2009, 2010), «Наша пісня» (2010), різних культурних та шоу-програм, таких як «Фабрика зірок», національного відбору «Євробачення – 2010», «Університет зірок» (2005), різноманітних радіопередач, виступає солісткою на багатьох сценах м. Києва та України у складі вокальних колективів та ансамблів в Україні та за кордоном. У її репертуарі – українські народні та сучасні авторські пісні. Співпрацює

з поетами З. Ружин, Т. Петровською, Н. Шаварською, композиторами Ж. Колодуб, І. Кириліною, В. Павліковським, Т. Димань та ін.

До 20-річчя незалежності України випустила перший сольний диск «Обіймаю Україну» (2011), одна з презентацій якого відбулася 18 грудня 2011 р. в Будинку органної музики м. Біла Церква. Записано 7 авторських пісень («Щира українка», «Заспіваймо від серця» та ін.). Другий диск, що днями побачив світ, має назву «Народна філармонія. Героям України присвячується...», починається молитвою отця Димитрія, піснями у виконанні Руслани на музику І. Кириліної «Ой там на Майдані», «Запалю свічу» (всього 5 пісень), записами Раїси Недашківської, Тетяни Шкільної, Тараса Компаніченка, Володимира Гонського, Лесі Горової, Олександра Гурця, Уляни Воробей, Фемія Мустафаєва. На титульній обкладинці – образ святої Покрови на тлі світлин Героїв Майдану та учасників проекту з воїнами АТО (дизайнер Дмитро Загребельний).

Як науковець кандидат педагогічних наук Руслана Лоцман активно працює в духовному народнопісенному просторі, має десятки виступів на науково-практичних конференціях, тематика яких присвячена вивченню та збереженню пісенних скарбів України, майстерності та професійній манері виконавства. Не один раз як співачка вона була учасником різних творчих та науково-практичних заходів нашого Інституту українознавства. У 2010 році в рамках Міжнародного конкурсу з українознавства для молодих учених та аспірантів виступила з доповіддю «Українознавчі засади професійної підготовки виконавців народної

пісні в умовах сучасного міста», за що отримала другу премію. Авторка висловлює думку, що «українознавство розглядається як підґрунтя, на основі якого відбувається становлення сучасного українського громадянина. У виконавців народної пісні формуються знання про Україну, її духовну суть, українське світобачення, розуміння себе частинкою нації, творчою особистістю, яка передає майбутнім поколінням пісенну культуру свого народу» [3]. Ця ґрунтовна наукова праця про визначення специфіки навчальних програм зі спеціальностей «народний спів» та «музичний фольклор», про особливості виховання співаків у народній манері виконання та аналіз діяльності кафедр народного співу України (Київ, Рівне, Харків, Кіровоград) була надрукована в журналі «Українознавство» (2011. – № 1).

Руслана планує створити фільм про акцію єдності армії, митців і всього народу України, вважає, що кожен може зробити багато у справі збереження незалежності нашої держави. Мріє зібрати у Палаці культури «Україна» найбагатших людей, щоб піснею переконати їх більш активніше допомогти своїй державі, матеріально підтримати армію, добровольців у їхній нелегкій, але такій важливій справі. А її пісня як засіб впливу мови та пісні на енергетику суспільства – орієнтир естетичного завтра, і якщо слово та музика однаково могутні, то вони складають два крила духовного птаха, а це велика сила. Наша українська пісня, про яку так дивно висловлюється поет Валерій Ілля («Народу, що на спів такий спромігся, на цій землі вже нічого робить»), завжди викликає різні позитивні емоції та настрої в слухачів, робить їх чутливі-

шими, добрішими. Як показали теперішні події, увага з боку суспільства – це те, що необхідно нашим військовим. А мистецтво – той засіб, який може посилити їхні дух та рішучість.

Отже, такі молоді і творчі особистості з повною віддачею сил і енергії відповідають сучасним потребам України, формують свіжий погляд на світ добра і справедливості, а це нове обличчя України, її високе надбання, її шляхетність і гордість, що збагачує суспільний культурний капітал Європи.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Лилия Музыка*. Руслана Лоцман: «Коли командир части предположил нам ночевать в казарме, Раиса Недашковская твердо заявила: «Остаемся!» // Факты. – 03.06.2014.

2. Там само.

3. *Лоцман Р.* Українознавчі засади професійної підготовки виконавців народної пісні в умовах сучасного міста // Українознавство. – 2011. – Число 1(38). – С.172.

4. *Куліш Н.* Релакс для АТО // Слово Просвіти. – 2014. – 35(775). – 4–10 вересня. – С. 15.

5. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://showbiza.com/yaroslavamusic/blog/12846>

6. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.pisni.org.ua/persons/718.html>

7. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.fph.org.ua>

Валентина КОРОТЯ-КОВАЛЬСЬКА

старший науковий співробітник
відділу культурологічних
досліджень ННДІУВІ,
народна артистка України

Рух допомоги українській армії набирає дедалі більших масштабів, за деякими даними, одна третина населення України матеріально допомагає українській армії. Незважаючи на всю складність, яка існує на цей час, на підтримку армії та людей, які змушені були покинути свої домівки, культурні заходи проходять у найвіддаленіших кутках країни. Як частина культурного життя українців у таких умовах відбуваються виставки, концерти, спектаклі. Існують мистецькі проекти «Крила Фенікса», «Митці воїнам», «Молюсь за тебе, Україно», «Підтримаймо своїх», які стали досить відомими в Україні. Учасники цих проектів працюють у непростих для них умовах: у клубах і навчальних аудиторіях, у казармах і на плацу, нерідко просто в полі. Серед таких колективів вирізняється проект «Народна філармонія», ідейним натхненником і, по суті, координатором якого є 26-літня співачка Руслана Лоцман.